

Castelloologica bohémica

16

Editori

Josef Hložek a Petr Menšík

Plzeň 2016

Obsah

Studie

František Gabriel – Lucie Kursová: Královský palác a kaple na hradě Bezdězu a jejich proměny	5
Petr Chotěbor: Královská oratoř v katedrále sv. Víta, zjištění při její nejnovější konzervaci	45
Milan Sýkora: Stavební podoba a historie hradu Nový Žeberk (okr. Chomutov)	57
František Záruba: Příspěvek k otázce královských hradů v dolním Posázaví	97
David Novák: České „tvrze“: kritická analýza současného stavu poznání	123
Tomáš Karel – Vilém Knoll: Hrady na Chebsku jako reprezentanti moci	153
Milan Procházka: Hrady severozápadního Chorvatska v držení Jana Vítovce	179
Zlata Gersdorfová: Přestavby českokrumlovského hradu za Oldřicha II. z Rožmberka	199
Josef Hložek: K možnostem interpretace stavebního vývoje kaple hradu Velešín, okr. Český Krumlov ...	215

Konference, pracovní setkání, workshopy

Pavel Vařeka: Konference Křivoklát 2016	237
---	-----

Jubileá, vzpomínky

František Gabriel: Odešel Prof. dr. hab. Leszek Kajzer	239
Ondřej Chvojka – Petr Menšík: Sedmdesát let Jiřího Fröhliche	241
Miroslav Plaček: Vzpomínka na Zdeňka Měřinského	243

Recenze

František Gabriel: Václav Moucha – Bořivoj Nechvátal – Ladislav Varadzin et al.: Vyšehrad. Knížecí a královská akropole. Svědectví archeologie. Praha 2015.	247
--	-----

Josef Hložek: Lehký, I. – Sýkora, M. (eds.): Oltářík. Hrad Jakoubka z Vřesovic. Most 2015.	249
Josef Hložek: Lehký, I. – Sýkora, M. (eds.): Pyšná sídla mocných. Most 2014.	251
Jiří Slavík: František Záruba: Hradní kaple II. Doba lucemburská. Univerzita Karlova v Praze. Praha 2015.	253
Seznam autorů	255

Královský palác a kaple na hradě Bezdězu a jejich proměny

František Gabriel – Lucie Kursová

The Royal Palace and Chapel of the Bezděz Castle and Their Transformations

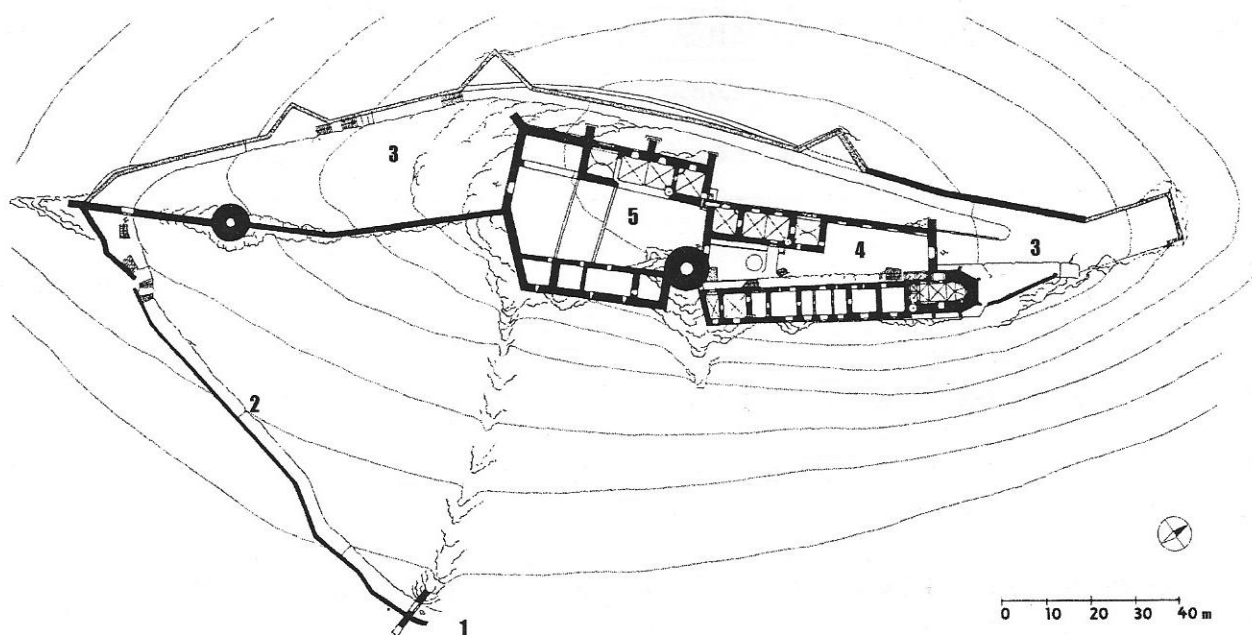
Abstract: The stabilization of the Bezděz Castle royal palace's interiors (Bezděz cadastral, Česká Lípa district) enabled to capture and evaluate various construction details of the palace and its contact with the chapel. Acquired information offers a new model of architectural development since its foundation to structural intervention at the time of its transformation into the Benedictine monastery during the Baroque Period.

Keywords: *castle – monastery – the Gothic Period – the Baroque Period – Bohemia*

Královský hrad Bezděz (k.ú. Bezděz, okr. Česká Lípa) nechal stavebník založit na kupě sodalitického fonolitu, protáhlé ve směru jihozápad-severovýchod (obr. 1). Tvaru kupy stavitel přizpůsobil i dispozici vícedílného hradu, svojí delší osou čtyřbokého hradního jádra orientovanou ve směru delší osy kupy. Pro zjednodušení užíváme pouze čtyři světové strany (sever, východ, jih a západ), natočené delší osou ve směru sever-jih. Hradní jádro obsahovalo mimo jiné dvě obytné stavby¹, jednu větší a druhou menší. Po rozšíření jádra o tzv. Dolní hrad² přibýly další dvě obytné stavby, obě stejně veliké jako menší obytná stavba starého hradního jádra a rovněž stejné svým patrováním a dispozičním rozvrhem. Odborná literatura označuje všechny stavby jako paláce a připisuje jim jejich pojmenování, ovšem bez jakýchkoliv dokladů v historických pramenech, uživatele. Obě mladší stavby považuje podle pojmenování Manský palác za obydlí manů.³ Menší stavba staršího hradního jádra sloužila podle označení Purkrabský palác purkrabímu. Nejpravděpodobnější se jeví připsání větší ze staveb staršího hradního jádra pojmenováním Královský palác panovníkovi. Právě tento palác nabídl v prvním desetiletí 21. století nové informace, upřesňující jeho vývoj.

S ohledem na „... viditelné projevy dramatického zhoršení technického stavu interiérů v posledních letech (odpadání vzácných omítek, uvolněné části zdiva a nadpraží otvorů, rozpad cihelného materiálu a podobně)“ bylo nezbytné provést stabilizaci interiérů královského paláce (Girsa – Hanzl – Michoinová 2007, 14). Při konzervaci současně probíhala dokumentace, vyhodnocení a interpretace detailů.⁴

Tzv. Královský palác zabírá spolu s kaplí (obr. 2, 3 a 4), s mírně od osy paláce k východu odkloněnou delší osou, celou délku východní strany starého hradního jádra. Kaple, přesahující svojí polovinou severní stranu čtyřbokého hradního jádra, je jen o málo širší než palác. Její odsazení za východní průčelí paláce tak nevyrovňuje výrazné předsazení před západní průčelí obytné stavby, kam se otevírají všechny vstupy do interiéru (obr. 3–A, 4). Tato skutečnost staví západní průčelí do

Obr. 1. Dispozice hradu Bezděz (podle Menclová 1972, 226). Čísla: díly za první bránou. – Abb. 1. Disposition der Burg Bezděz (nach Menclová 1972, 226). Ziffern: Burgteile hinter dem ersten Tor.

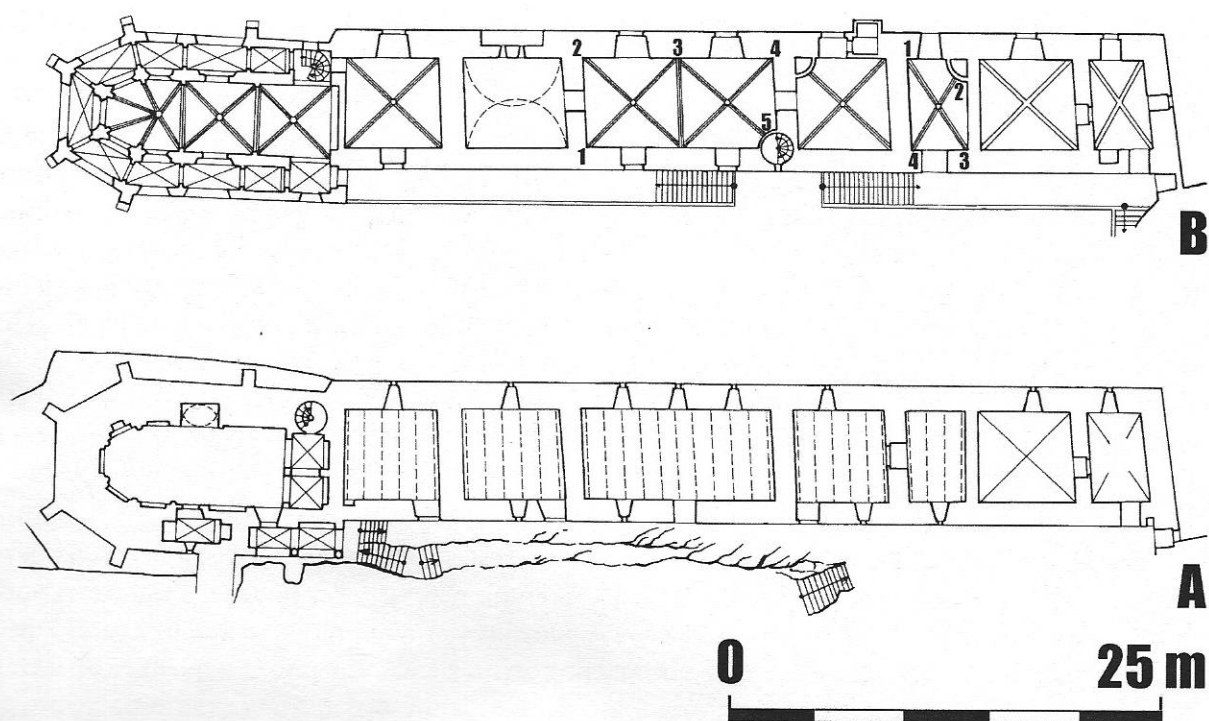
pozice průčelí hlavního, které udává i směry dispozice.⁵ Pravou stranu paláce ukončuje šikmo dozadu ukloněná zeď, navazující na krátký úsek hradby od pravého předního nároží k hlavní válcové věži. Sedlovou střechu paláce s převýšenými štíty střídá vlevo valbová střecha kaple, pravým štítem shodná s levým štítem paláce. Vnitřní uspořádání dělí palác na přízemí, patro a zvýšené podkroví. Horizontálně dělí přízemí a patro hloubkové zdivo na maltu, shodně rozvržené v obou podlažích. Zvýšené podkroví zůstalo zdivem na maltu nedělené. Nelze ovšem vyloučit dělení hrázděnými nebo dřevěnými stěnami, které by po odstranění nemusely zanechat žádné patrné stopy.

Zdivo přízemí (obr. 2–A) kopíruje nerovné skalní podloží, vystupující terasou nad rovinu k severu ukloněného nádvoří. Palác dispozičně člení pouze prosté hloubkové příčky, dělicí interiér do čtverců, které představují základní rozměr. Vedle něho užilo vyměření jednoho příčného obdélníku ze dvou čtverců a dvou hloubkových obdélníků z poloviny čtverce. V dispozici je řazen zprava hloubkový obdélník, čtverec, hloubkový obdélník, čtverec, příčný obdélník a dva čtverce.

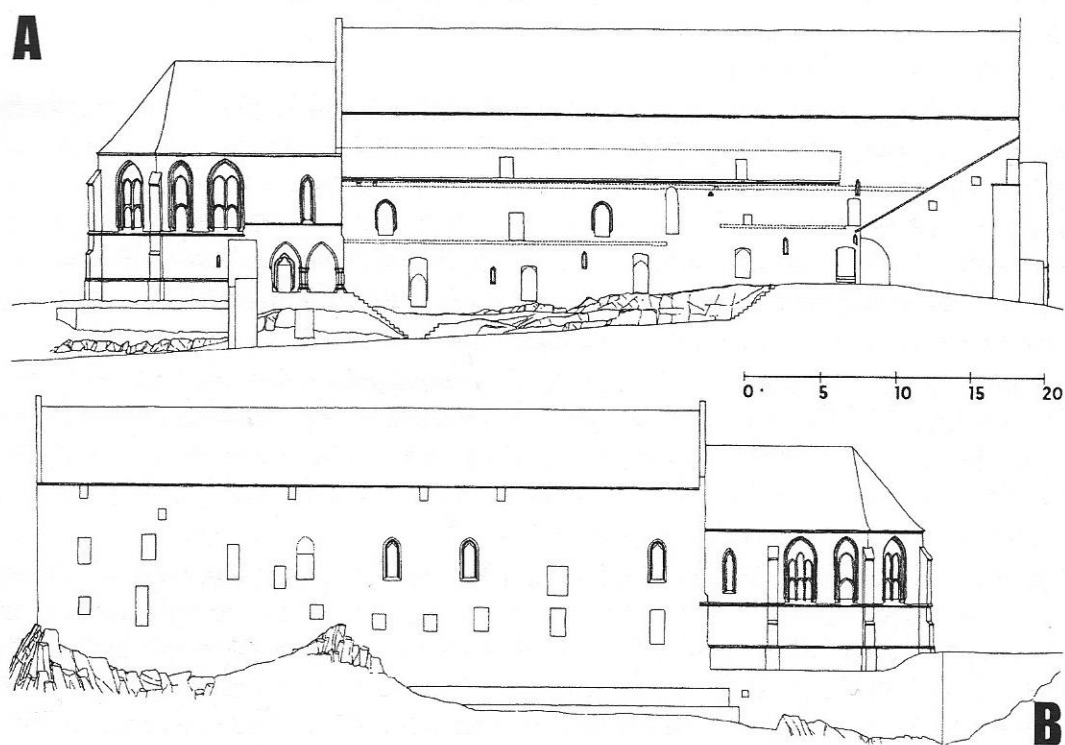
S výjimkou dvou jednotek⁶ vpravo, sklenutých křížovými klenbami bez žeber (obr. 5), zastropil ostatní jednotky paláce strop s deskovými záklopy (Škabrada 2003, 83, 92). Ze stropních trámů se zachovala dvě zhlaví, využitá pro dendrochronologické datování a trámové kapsy ve zdivu.⁷

Kolik dveřních otvorů zpřístupňovalo přízemí, nedovedeme jednoznačně rozhodnout. S výjimkou druhé jednotky zprava sice nelze vyloučit vstup do všech ostatních přízemních jednotek, některé však mohly vzniknout až druhotným vybouráním. Především barokní přestavby hradu na klášter asi velmi výrazně zasáhly do středověkého komunikačního schématu. Otevřenou otázkou tak zůstávají vstupní otvory, jejichž jedna špaleta navazuje na hloubkovou zeď, či možnost druhotného vložení pečlivě opracovaných pískovcových kvádrů do vylámaného zdiva. S ohledem na absenci jakýchkoliv architektonických prvků, které by dovolily jejich přesnější časové vročení, jim věnujeme pozornost při modelu komunikačního schématu.

Situace není o mnoho lepší ani při průchodu příčkami. Mezi první a druhou jednotkou prochází dveřní otvor s přímými špaletami pod segmentovým sklenutím. Neprofilovaný lomený portál se obrací do první jednotky. Vpravo od jeho osy spojuje obě jednotky dnes zazděný samostatný

Obr. 2. Bezděz. Gotický model tzv. Královského paláce a kaple A–přízemí, B–1. patro. Čísla: přípory a konzoly shodné s obrázky. Půdorysy D. Menclové (1972, 227) upravili autoři. Kresba B. Linhartová. – Abb. 2. Bezděz. Gotisches Modell des sog. Königlichen Palas und der Kapelle A–Erdgeschoss, B–1. Obergeschoss. Ziffern: auf anderen Bildern abgebildete Dienste und Konsolen. Grundrisse D. Menclová (1972, 227), von den Autoren bearbeitet. Zeichnung B. Linhartová.

Obr. 3. Bezděz. Průčelí tzv. Královského paláce a kaple. Převzato od D. Menclové (1972, 228, 229). A–hlavní průčelí, B–zadní průčelí. – Abb. 3. Bezděz. Fassade des sog. Königlichen Palas und der Kapelle. Übernommen von D. Menclová (1972, 228, 229). A–Hauptfassade, B–Fassade der Rückseite..